

NÁRODNÍ
MUZEUM

SBLÍŽENÍ: Lidé a velké šelmy Šumavy

Vážení čtenáři, vážení návštěvníci,

vítejte na výstavě, díky které s námi můžete nahlédnout do půlstoletí staré historie ochrany šumavské přírody. Před 55 lety byla na Šumavě díky obrovskému úsilí a nadšení několika lidí vyhlášena chráněná krajinná oblast a začal se odvíjet pozoruhodný a napínavý příběh, který bychom vám nyní chtěli vyprávět.

V hlavní roli se představí tajemná a krásná šelma – **rys ostrovid**. Vypravíme se také po stopách kočky divoké, za krákáním kdysi vzácného krkavce a zapátráme v historii po osudu vlků, kteří se již vícekrát snažili znovu osídlit svůj dávný šumavský domov.

Klíčovou úlohu v našem vyprávění hrají také lidé: šumavští obyvatelé, lesníci, ochranáři a milovníci zdejší svérázné krajiny. Touto výstavou bychom chtěli vyjádřit dík všem

nadšencům, jejichž zásluhou bylo v 80. letech minulého století vypuštěno na Šumavě 17 divokých slovenských rysů. Zde jsou jména jen některých z nich: **Ladislav Vodák, Ludvík Kunc, Eliška Nováková, Pavel Trpák** či **Štefan Zatroch**. Velký dík patří také všem, kteří se dnes podílejí na ochraně odkazu našich předků a jimž není lhostejná budoucnost přírodního bohatství v srdci Evropy.

Zastavte se na chvíli a ponořte se s námi do příběhu Šumavy. Je to náš společný příběh, protože osud šumavských rysů, vlků a unikátní přírody je v našich rukou.

Josefa Volfová a Luděk Toman,
autoři výstavy

LETÍČÍ SOKOL LADISLAV VODÁK

Výstavu otvíráme medailonkem **Ladislava Vodáka** – šumavského rodáka, milovníka divočiny, zálesáka, woodcraftera a neúnavného organizátora ochrannářského dění. Na jeho jméno narazíte na více panelech: při vyprávění o vzniku chráněné krajinné oblasti Šumava či o jeho snahách navrátit vymizelé druhy zvířat zpět do tamní krajiny. Je **otcem myšlenky návratu rysa ostrovida**, pro kterou získával podporu odborné i laické veřejnosti. Dodnes na něj vzpomíná řada jeho přátel, následovníků i spolupracovníků.

Rysí krabička

Ladislav Vodák je autorem tzv. **rysí krabičky**, která obsahovala návod pro stopování, rozpoznávání pobytových znaků i popis chování rysů.

Letící Sokol

Woodcraftři vzpomínají na šumavské tábory na Kepelském potoce, které Láda Vodák alias Letící Sokol pořádal. Jejich hlavním tématem byl život v divočině.

„Láda je vysoký, štíhlý, vždy v zeleném se zelenou brigádýrkou, usměvavý a svérázný s otevřenou náručí každému, kdo má Šumavu rád. Ukázal mi své Hartmanice a Křemelnu, zkrátka okolí až po Kvildu. Zařídil, že jsem měl možnost dostat se až „na čáru“, do míst, kam normální smrtelník neměl přístup...“

(ze vzpomínek Ludvíka Kunce)

Foto: Vladimír Cerveň,

Foto: archiv Správy NP Šumava

Ladislav Vodák

Narodil se v roce 1921 v Hartmanicích a jako šumavský rodák celý život neúnavně pracoval pro ochranu šumavské přírody.

Koordinoval terénní průzkum Šumavy, dlouhodobě spolupracoval s lesnickou sekcí Vědeckotechnické společnosti Vojenských lešů a statků v Sušici a svoje zkušenosti i pozoruhodné znalosti o vývoji šumavské přírody zúročil při spolupráci se Světovým fondem na ochranu přírody a sousedním národním parkem Bavorský les.

I po odchodu do důchodu v roce 1980 se podílel na mnoha akcích pro veřejnost a publikoval v časopisech Správy CHKO Šumava a jiných regionálních tiskovinách. Zemřel ve věku 80 let.

Zdroj: archiv Správy NP Šumava

Myšlenka návratu vymizelých druhů do šumavské přírody přišla ruku v ruce se záměrem chránit zdejší zachovalou přírodu, a to jak na české, tak na bavorské straně hranice. Již od první poloviny 20. století byly některé kouty nedotčené přírody v jihozápadních Čechách chráněny přírodními rezervacemi. Stejně staré jsou i úvahy o plošné ochraně celé Šumavy.

Ochranářský průzkum Šumavy

Výzva prof. Julia Komárka, který v polovině minulého století prosazoval vznik národního parku, nadchla šumavské znalce a ochranáře Ladislava Vodáka a Pavla Trpáka. Vznikla tak skupina nadšenců, která se postupně rozrůstala a z níž se ve spolupráci s krajskými středisky Památkové péče a ochrany přírody vyvinul tzv. Ochranářský průzkum Šumavy – skupina odborníků, jejichž cílem se stalo vyhlášení chráněné krajinné oblasti. Shromáždili množství odborných i obrazových podkladů a zpracovali komplexní průzkum Šumavy, který se stal podkladem pro pozdější vyhlášení chráněné krajinné oblasti.

Kromě již zmíněného Ladislava Vodáka a Pavla Trpáka patřili k členům této skupiny také manželé Milada a Otakar Leiští, Ing. Josef Fencel, dr. Jiří Ebenhöf, Antonín Říha, Ing. Stanislav Skorunka, Ing. Vratislav Francl, Leon Frágner a další.

Vyhlášení CHKO Šumava

Po složitých jednáních byla chráněná krajinná oblast vyhlášena 27. prosince 1963. Správa CHKO ale začala fungovat teprve v roce 1966, kdy byl při Muzeu Šumavy v Sušici zřízen strážcovský obvod. Prvním strážcem a zároveň vedoucím se stal Ladislav Vodák.

Zdroj:
Pavel Trpák

PRVNÍ ÚVAHY O OBNOVĚ ŠUMAVSKÉ FAUNY

(1960–1970)

Julius Komárek, autor výzvy za vyhlášení národního parku na Šumavě, vystoupil též s myšlenkou návratu vymizelých druhů do zdejší přírody. Podle navržených opatření se do šumavských hvozdů měli údajně vrátit čtyři medvědi, smečka vlků, osm rysů, norci, divoké kočky, bobři a orli. Konkrétní návrh obnovy šumavské fauny vytvořil na počátku 60. let minulého století profesor Václav Dyk a problematikou se později zabýval také poradní sbor chráněné krajinné oblasti Šumava.

Z dnešního pohledu

Díky dnešnímu poznání přirozených dějů víme, že návrat některých druhů na Šumavu se zřejmě již nepodaří (medvědi), a naopak v případě vlků není aktivního zásahu člověka třeba, tato šelma se do šumavské přírody dokázala vrátit samovolně. Také tehdejší opatření pro podporu medvědů či koček divokých jsou dnes již nepochopitelná. Sebrané historické materiály však vypovídají o obrovském úsilí a nadšení pro ochranu šumavské přírody a obnovu tamější fauny.

Medvěd na Boubíně

Literatura udává, že ještě v 18. století „nebyli medvědi na Šumavě neobyčejným zjevem“. Dokladem byly zbytky zděných čihadel v Blanském lese, u Křišťanova i jinde. Kolem roku 1840 se potulovalo ještě několik medvědů v Želnavském revíru. Ač se to dnes zdá neuvěřitelné, součástí úvah o obnově šumavské fauny byla i idea vysazení medvědů na Boubíně. Z historických materiálů vyplývá, že prof. Václav Dyk navrhoval dovézt jeden pár medvědů ze středního Slovenska. Pro „zamezení toulavosti“ se měli medvědi vysadit na podzim a měl se použít „medikament“ pro dřívější zahájení zimního spánku a jeho delší trvání.

Kočka divoká na Šumavě

V původních plánech se také počítalo s vysazením několika párů koček ze středního Slovenska nebo Slovenského ráje. Populaci měla zabezpečit přísná pravidla: v oblasti se měly ponechat duté stromy, dutiny vykouřit libečkem, měla probíhat průběžná likvidace lišek, povolena měla být jen kalamitná těžba a automobily by nesměly jezdit s rozsvícenými světly. Jak měla zrovna tato opatření pomoci návratu koček divokých, se dnes můžeme jen domýšlet.

Foto: Jaroslav Vogeltanz

ÚSPĚŠNÝ NÁVRAT KRKAVCE NA ŠUMAVU

(1974–1982)

Reintrodukce krkavce

Počátkem května 1974 byli nalezeni dva krkavci – samec a samička – v blízkosti zlikvidovaného hnízda na moravsko-slovenském pomezí. Sušická základní skupina Svazu pro ochranu přírody a krajiny je převezla do velké voliéry u Sušice, kde je čekalo veterinární vyšetření. Po konzultaci s odborníky byli oba ptáci 18. června 1974 vypuštěni na lesní loučce ve vojenském újezdě Dobrá Voda.

Aby si snáze zvykli na nový domov, dostávali ještě nějakou dobu potravu na okraji loučky. Během týdne se ale k potravě přestali vracet a stále více rozšiřovali své teritorium. V národním parku Bavorský les bylo v letech 1974 až 1978 vypuštěno celkem 54 krkavců. Pocházeli z odchovů zoologických zahrad a také z odchovu národního parku.

Vypouštění krkavce 18. 6. 1974 a 8. 7. 1979 v Železné Rudě. Foto: Ivo Svoboda

 Díky spolupráci zoologické zahrady Ohrada v Hluboké nad Vltavou byli ve vojenském újezdě Dobrá Voda v červenci 1979 vypuštěni další mladí krkavci.

Charakteristické krkavčí krákání dnes slyšíme poměrně často, neboť krkavec patří mezi běžné druhy naší fauny. Jeho výskyt na Šumavě ale prodělal v posledních dvou stoletích významné změny, stejně jako na území celé republiky. Na Šumavě byl totiž kolem poloviny 19. století vyhuben, a proto se ocitl na seznamu druhů, které se měly do zdejší přírody za pomoci člověka vrátit.

Vypouštění krkavce 18. 6. 1974.
Foto: Ivo Svoboda

KOČKA DIVOKÁ: NEJISTÝ NÁVRAT DOMŮ

(1970–1982)

Dobře skrytá historie

I přes pátrání v historických pramenech zůstávají snahy navrátit do šumavské fauny kočku divokou poněkud neznámou kapitolou. Kočka divoká byla u nás považována za vyhynulou už od 19. století, a proto se ocitla na předním místě na seznamu druhů, které se měly na Šumavě znovu objevit.

Jaroslav Hejda vypouští kočku divokou pod Černým jezerem v říjnu 1972.
Foto: Ivo Svoboda

Kočka divoká se vrací na Šumavu

„Do sklopců pro odchyt rysů ve Slovenském krasu se náhodně chytily i kočky divoké. Zoo Ostrava o jejich chov neměla zájem, a tak putovaly na Šumavu.“

(ze vzpomínek Ludvíka Kunce)

„Kočku přivezl v roce 1970 Ludvík Kunc ze Slovenska. Akce nebyla moc dobře připravená. V té době byly nepříznivé podmínky, napadlo vysoké množství sněhu. Kočka byla v přepravní bedně a jeli jsme s ní na pásovém vozidle příslušníků Pohraniční stráže do prostoru Šmauzy. Tam jsme zjistili, že pro velké množství sněhu je zcela nemyslitelné kočku vypustit. Odjeli jsme tedy zpět na Brčálník, kde měl Ing. Vala starou chalupu, a kočku vypustili do bývalého chléva. Každý třetí den jsem kupoval v Nýrsku ve slepičárně vyřazené kuře a kočce ho vozil. Po týdně jsem zjistil, že se kočka podhrabala a je pryč. V noci byla vánice, takže nezbyly žádné stopy. Pravděpodobně nepřežila.“

(Jaroslav Hejda, strážce CHKO Šumava)

Vypouštění kočky divoké na jaře 1973.
Foto: Ivo Svoboda

Podle Ladislava Vodáka byly v Královském hvozdu v roce 1972 vypuštěny čtyři páry kočky divoké, které se později rozmnožily.

V roce 1982 byl do stanice handicapovaných zvířat v Kašperských Horách dovezen pár koček divokých z NDR za účelem další reprodukce. Samice ovšem nedlouho po převozu uhynula a samec později utekl z voliéry. Podle dalších pozorování ale zůstal v oblasti, likvidoval často kočky domácí, s některými z nich se i pářil a občas se dokonce vracel do klece.

PRŮKOPNÍCI NÁVRATU RYSŮ DO EVROPY

(1970–1989)

První reintrodukce rysa v Evropě

Bavorský les: Na počátku 70. let minulého století zde bylo vypuštěno 5 až 9 rysů. Akce nebyla legislativně povolena a dodnes o ní chybějí přesné údaje.

Švýcarsko: V letech 1971–1976 bylo legálně vypuštěno 12 rysů v pěti kantonech. Další 4 rysové byli vypuštěni bez nutných povolení.

Slovensko: V lednu 1973 putovali tři samci a tři samice původem z jižních částí Slovenského rudohoří do ostravské zoo a poté do Lublaně.

Itálie: V červnu 1975 byli v údolí Valsava-renche vypuštěni dva rysové.

Rakousko: V letech 1977–1979 bylo ve Štýrsku v rámci reintrodukce vysazeno celkem 9 rysů (šest samců a tři samice).

Francie: Tři samice a tři samci původem ze Slovenska byli vypuštěni počátkem 80. let ve francouzských Vogézách.

Zoo Ostrava

V první fázi reintrodukce (1970–1984) byla „přestupní stanicí“ pro slovenské rysy Zoo Ostrava.

„Divocí rysy snášeli pobyt v karanténě naprosto odlišně – každý kus jinak. Od vyděšených mladých jedinců po agresivní nepřizpůsobivé, většinou starší jedince, kteří třeba 14 dnů odmítali jakoukoliv živou potravu. Vedl jsem si velmi podrobné záznamy o chování každého zvířete. Kvůli rysům bylo tehdy chováno několik set králíků a dostávali po řadu týdnů jen živou potravu.“
(Ludvík Kunc, pracovník Zoo Ostrava)

Od října 1984 se dočasným domovem pro rysy ze Slovenska staly zoologické zahrady v Bratislavě, Košicích a Bojnících. Rysové vypouštění na Šumavu trávili karanténu ve Dvoře Králové nad Labem.

První pokusy navrátit rysa do oblastí, kde se původně vyskytoval, se odehrály v tehdejší polské Litvě, Prusku a Bavorsku již v první polovině 20. století, ale s největší pravděpodobností skončily neúspěšně a vypuštěná zvířata měla jen malou šanci na přežití. Průkopníkem novodobých pokusů se v roce 1970 stalo Bavorsko a svůj **nový domov si v několika evropských zemích hledalo více než 80 rysů.**

Foto: Ludvík Kunc

Foto: Dana Holečková

Zoo Dvůr Králové nad Labem

Útržky z propouštěcích listů:

„Všechna zvířata byla držena v karanténě, zvláště pro tento účel zřízené na okraji lesíka v odloučené části areálu, s vyloučením návštěvníckého i hospodářského provozu.“

„Ošetření bylo omezeno pouze na krmení a úklid výběhů 1× za 3 týdny.“

„Rysi byli krmeni živou potravou 1× až 3× týdně, zpočátku až 5× týdně pro vylepšení kondice.“

„V průběhu karantény byly 2× pokusně předloženy živé kozy kamerunské o váze 10 až 15 kg – u všech rysů byla pozorována perfektní schopnost zabít i tak velkou kořist.“

ODCHYT KARPATSKÝCH RYSŮ

(1970–1989)

Odchyt rysů ve slovenských pohóřích

Odchytový sklopec je velká klec s vysouvacími čelními stěnami. Uprostřed bedny je speciální nášlapný mechanismus: když na něj zvíře šlápne, spadnou čelní stěny klece a zvíře zůstane uvnitř. Důležitá je spolehlivost nášlapného mechanismu, ale i správný výběr lokality. Musí se jednat o místo, kudy rys pravidelně prochází.

Foto: Markéta Rudlová

Foto: Jaroslav Červený

33 rokov po stopách rysa

Rysi, kteří byli v 70. a 80. letech minulého století vypuštěni do šumavské přírody na bavorské a české straně hranice, pocházeli z několika slovenských pohorí. Jedním ze slovenských lesníků a myslivců, kteří měli jejich odchyt na starosti, byl Štefan Zatroch, který o tom napsal knihu *33 rokov po stopách rysa*.

Spolupráce se Zoo Ostrava

V roce 1967 se Štefan Zatroch setkal s pracovníkem ostravské zoo Ludvíkem Kuncem. Touto schůzkou začalo nejen dlouhodobé přátelství, ale také společná snaha o návrat vymizelé šelmy do Bavorska, Švýcarska, Slovinska a dalších částí Evropy. A v roce 1982 také na Šumavu.

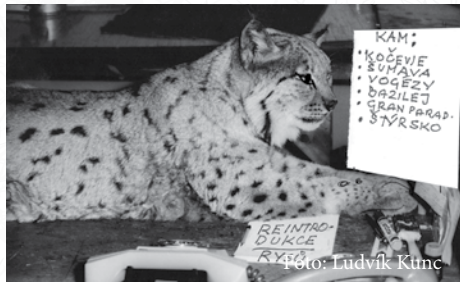

Foto: Ludvík Kunc

„Ludvík Kunc mi hneď pri prvej návšteve vnukol ušlachtilú myšlienku – reintrodukcii rysov do prírody, ktorá ma nadchla a stala sa mi krédom pri odchyte s vedomím, že ich voľný život pokračuje v novom prostredí a obšťastní ľudí, ktorí sú pre túto myšlienku zaujatí. S týmito vedomím som pokračoval v tejto úspešnej, aj keď doma nedocenej práci, napriek vrtkým peripetiám s odchytom, závidosti a rôznym prekážkam. Zoo mala už záujemcov zo zahraničia o reintrodukcii rysov z Jugoslávie a Švajčiarska.“

(Štefan Zatroch,
úryvek z knihy *33 rokov po stopách rysa*)

LUDVÍK KUNC A ŠTEFAN ZATROCH

Životní osudy Ludvíka Kunce a Štefana Zatrocha se zkrížily v 60. letech minulého století. Jejich společnou snahou bylo navrátit rysa ostrovida do volné přírody v různých koutech Evropy. Dnes je oběma přes osmdesát let. Rys je provázal celým životem a udělal z nich blízké přátele.

Štefan Zatroch ve vzpomínkách Ludvíka Kunce

Štefana Zatrocha lze považovat za nejlepšího z „lovců rysů ostrovidů“ nejen na Slovensku, ale v celé Evropě. Do roku 1984 dodal do ostravské zoo 26 živých zdravých rysů.

„Naše osobní přátelství postupně přerostlo téměř do podoby rodinného příslušníka. Přispělo k tomu množství návštěv i náš společný zájem o ochranu rysa. Dnes považuji Štefana Zatrocha za jednoho z nejlepších znalců biologie rysa a mimořádně poctivého člověka s neskutečnou vytrvalostí. Poslední desítky let je vážně nemocný. Pevně věřím, že Štefan Zatroch, můj výborný kamarád, i toto zvládne. Měl vždy energie za tři, což napovídá i jeho příjmení.“

Ludvík Kunc

Ludvík Kunc se narodil v roce 1935 v Olešné u Rakovníka. Od malička rád pozoroval a maloval zvířata. Výtvarné citění ho přivedlo do Prahy na grafickou školu a později na Vysokou školu umělecko-průmyslovou. Po studiích odešel do ostravské zoologické zahrady, kde byl zaměstnán až do roku 2004.

Práce Ludvíka Kunce pro ochranu divokých rysů je dnes jen těžko představitelná. Bez něj by evropské reintrodukční projekty zřejmě neproběhly. Byl to on, kdo přišel

za slovenskými lesníky a myslivci s žádostí o odchyt živých rysů. V rámci svého působení v ostravské zoologické zahradě zajišťoval rysům karanténu a veterinární vyšetření a zprostředkoval jejich dodání do místa vypouštění v různých koutech Evropy.

Ludvík Kunc je opravdovým znalcem života těchto šelem. Jejich každodenní chování a lovecké zvyklosti sledoval v beskydské přírodě, kde je stopoval stovky kilometrů. Vhled do rysí duše mu poskytl i Sixi – jedno z rysích mláďat, které se narodilo v ostravské zoo.

Ludvík Kunc se Sixim.

RYS SE VRACÍ NA ŠUMAVU – PROJEKT LYNX

(1974–1981)

Reintrodukce

Reintrodukce je vysazení určitého druhu do oblasti, ve které v minulosti žil, ale byl zde vyhuben nebo samovolně vyhynul. Většinou se jedná o velmi náročný a nákladný proces a úspěch takové akce závisí i na postoji místních lidí.

Foto: Jaroslav Červený

Staronový obyvatel Šumavy se vrací

Již od poloviny 20. století se objevují záznamy, že se rys opět ukázal v šumavských hvozdech. Jednalo se o ojedinělá přímá pozorování, nálezy stop či rysem stržené kořisti.

Projekt Lynx s odbornou podporou...

Evidenci těchto pozorování vedl Ladislav Vodák a později v březnu 1974 shrnul situaci šumavských rysů na konferenci v Sušici, kde záměr posílit rysí populaci získal oficiální podobu a název – Projekt Lynx. Vědeckou garantkou projektu a hlavní řešitelkou se stala RNDr. Eliška Nováková z Ústavu krajinné ekologie ČSAV a jejími nejbližšími

spolupracovníky byli František Urban pro Jihočeský kraj, Ladislav Vodák pro Západočeský kraj a Pavel Trpák.

... i s podporou státu

Projekt Lynx spadl pod Státní ústav památkové péče a ochrany přírody a v roce 1980 byl projednán s **Ministerstvem zemědělství a výživy ČSR**, které mu vyjádřilo plnou podporu. Koncem roku 1981 projekt schválilo **Ministerstvo vodního a lesního hospodářství ČSR, Generální ředitelství Vojenských lesů a statků i ředitelství Jihočeských státních lesů**.

Ukázka propagačních materiálů k Projektu Lynx – přípravná fáze projektu zahrnovala sdílení informací odborníky a vzdělávací kampaň pro širokou veřejnost v Jihočeském a Západočeském kraji.

OHROŽENÁ ZVÍŘATA ŠUMAVY

(1974–1982)

Členové pracovní skupiny Ohrožená zvířena Šumavy

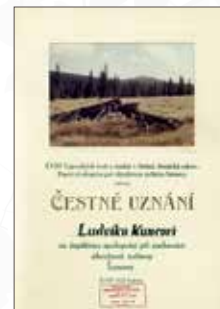
Ing. Jiří Falta	ČSVTS Lesní závod Železná Ruda
Ing. Ivo Svoboda	ČSVTS Lesní závod Železná Ruda
Ing. Ivo Bečvář	ČSVTS Lesní závod Kašperské Hory
Ing. J. Hána	ČSVTS Vojenské lesy a statky Horní Planá
Mírko Hain a prom. biolog Kamil Sedláček	Státní ústav památkové péče a ochrany přírody
Čestmír Pekař	Zoo Hluboká nad Vltavou
RNDr. Miroslav Bouchner	Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti
RNDr. Karel Štátný	ČSAV Ústav krajinné ekologie
Ing. Karel Schwamberger	ČSVTS Lesní závod Vimperk
Ing. Karel Achs	ČSVTS Vojenské lesy a statky Sušice
Ing. Miroslav Vaněk, ČSc.	Vlachovo Březí
Ing. Jan Mareš	Střední rybářská škola Vodňany
Ing. František Urban a Ing. Josef Toman	Krajské středisko Státní památkové péče a ochrany přírody České Budějovice
Ing. Pavel Krtíl	ČSVTS Vojenské lesy a statky Sušice
RNDr. Ing. Eliška Nováková, DrSc.	ČSAV Ústav krajinné ekologie
Ladislav Vodák	sekretář skupiny Sušice
Ing. Vratislav Francl	konzervátor ochrany přírody Prachatice

Konkrétní kroky k obnově šumavské fauny přinesla v roce 1974 konference s názvem „Na ochranu šumavských rysů“ a o tři roky později seminář, díky kterému vznikla pracovní skupina nazvaná **Ohrožená zvířena Šumavy**. Skupina měla koordinovat ochranná opatření na Šumavě a tvořili ji zaměstnanci státních i vojenských lesů, státní ochrany přírody, akademie věd a další dobrovolníci.

Fotografie z konference v roce 1974 – za pultem Otakar Leiský, uprostřed Miroslav Bouchner a Ludvík Kunc. Zdroj: Ludvík Kunc

Prioritou se ale brzy stalo posílení rysí populace na Šumavě – Projekt Lynx. Zajistit rysy pro vypouštění na Šumavě bylo úkolem pro uznávaného odborníka Ludvíka Kunce, který později za tento svůj přínos dostal čestné uznání.

CESTA RYSŮ NA ŠUMAVU

(1977–1989)

Výběr lokalit pro vypuštění rysů na Šumavě

Autoři svůj projekt na navrácení rysa do šumavské přírody pečlivě předjednali a ani výběr lokalit pro vypouštění rysů neponechali odborníci náhodě. Na základě systematického sledování území vytipovali tři vhodné oblasti:

- 🐾 lokalitu Černý les nedaleko Horní Plané
- 🐾 Stožecko (Stožec – Č. Žleby – Jelení Vrchy)
- 🐾 širší oblast Železnorudska a Prášílska

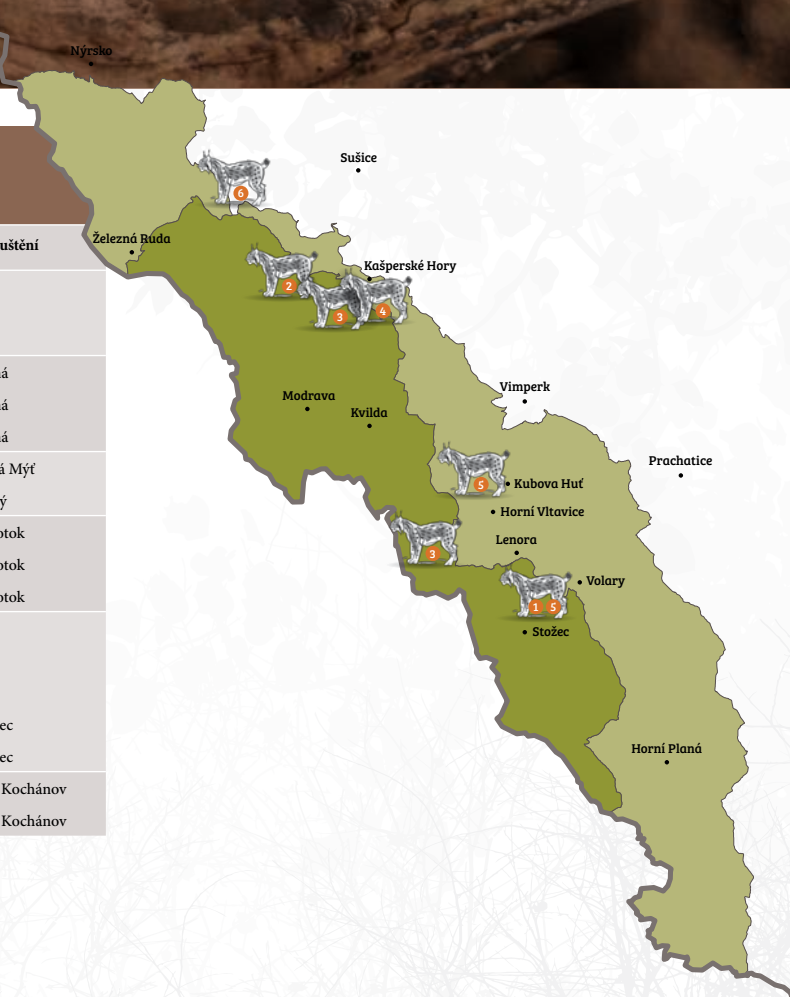
Ačkoli vybraná lokalita u Horní Plané nabízela rysovi nejvhodnější podmínky, k vypuštění šelmy do volné přírody zde nakonec nedošlo. Tehdejší ředitel Vojenských lesů a statků Horní Planá vysazení v těchto místech na poslední chvíli zakázal. A to k velké nelibosti značné části lesního personálu, který celou akci podporoval. Důvodem pro změnu rozhodnutí údajně byla obava z vlivu šelmy na početní stavy její kořisti – především srnců a jelenů.

Odchyt rysů na Slovensku

Vypouštění rysů na Šumavě

pořadí vypouštění	pohlaví	jméno	místo odchytu	datum a místo vypouštění
1	samice	Rača	Kysucké Beskydy – Vychylovka	21. 1. 1982 Stožec
	samec	Bohouš	Kysucké Beskydy – Vychylovka	21. 1. 1982 Stožec
2	samice	Arabela	Slovenský kras – Rožňava	7. 3. 1983 Křemelná
	samec	Nikola	Slovenský kras – Bórka	7. 3. 1983 Křemelná
3	samec	Hron	Revúcká vrchovina – Dobšiná	7. 3. 1983 Křemelná
	samec	Goro	Revúcká vrchovina – Dobšiná	9. 10. 1984 Vysoká Mýř
4	samec	Pepík	Revúcká vrchovina – Dobšiná	9. 10. 1984 Strážný
	samice	MHLL01	Kysucké Beskydy – Vychylovka	7. 11. 1985 Bílý potok
5	samice	MHLL02	Kysucké Beskydy – Vychylovka	7. 11. 1985 Bílý potok
	samec	Havel	Slovenský kras – Bórka	7. 11. 1985 Bílý potok
6	samec		Slovenský kras – Bórka	24. 4. 1987 Stožec
	samice		Slovenský kras – Bórka	24. 4. 1987 Stožec
	samec	Betliar pri Rožňave	Slovenský kras – Rožňava	24. 4. 1987 Stožec
	samice	Betliar pri Rožňave	Slovenský kras – Rožňava	24. 4. 1987 Obrovec
7	samec	Pavel	neznámé	31. 5. 1989 Horní Kochánov
	samice	Míriam	neznámé	31. 5. 1989 Horní Kochánov

RYS OBJEVUJE POŠUMAVÍ

(1970–1995)

Studie šíření rysa

V roce 1991 nechalo Ministerstvo životního prostředí zpracovat nestrannou studii, jejímž cílem bylo:

1. Zjistit areál rozšíření šumavské populace
2. Odhadnout její další šíření
3. Co nejpřesněji stanovit počet jedinců

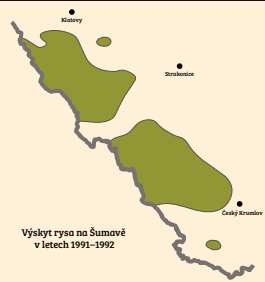
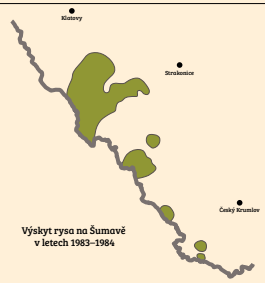
Díky provedenému dálkovému průzkumu Země bylo možné korigovat nadhodnocené údaje o počtech rysů.

4. Zhodnotit vliv na hlavní kořist (srnce obecného)

5. Vydat stanovisko k dalšímu ovlivňování populace

Projekt stabilizace rysa na Šumavě se podařil. Již tehdy si ale zoologové a ochránci přírody uvědomovali riziko ohrožení genetické variability izolované populace a potřebu zvláště chránit migrující jedince.

Zdroj: zpracováno na základě Studie populační hustoty rysa ostrovida →

Brzy po vypuštění prvních rysů do šumavské přírody bylo zřejmé, že mise bude úspěšná. Vylidněná lesnatá krajina pohraničí poskytla rysům vhodné prostředí i širokou potravní nabídku. Populace se během krátké doby stabilizovala a později se začala šířit.

Rys narušitel

Výzkum šíření rysa byl tehdy založen především na zimním stopování, přímých pozorováních či evidenci od lesníků a myslivců. Zvláštní kategorií hlášení byly údaje od příslušníků pohraniční stráže. Rysové zkrátka nerespektovali hranice mezi západním a východním světem, a patřili tak mezi pravidelné narušitele hraničního prostoru.

Zdroj: Ludvík Kunc

RYSÍ OBOJKY ODHALUJÍ TAJEMSTVÍ

(1996–2006)

Jak velká jsou rysí teritoria? Jaký je vliv přítomnosti rysa na populaci srnce? Odpovědi na tyto a další otázky měl přinést výzkum zoologů Ludka Bufky, Jaroslava Červeného a Petra Koubka z Akademie věd ČR a Správy NP a CHKO Šumava v druhé polovině 90. let.

Jak probíhá radiotelemetrie?

Protože výzkumníci věděli, kudy rysy pravidelně procházejí, nainstalovali do těchto míst takzvané sklopce. Do nich rysy po dobu výzkumu odchyťovali. Šelmu do odchyťové klece nasměrovala hradba z větví, aby se nestávalo, že rys projde těsně kolem zařízení.

Někdy trvalo celé týdny a jindy pouze několik dní, než se podařilo rysa chytit. Následný proces už byl velmi rychlý a bylo u něj přítomno co nejméně lidí. Rysa museli uspat, nasadit mu sledovací obojek a zjistit základní informace o jeho pohlaví, stáří a zdravotním stavu.

Obojek na krku zvířete vysílal signál, který musel výzkumník v terénu zachytit pomocí přijímače se směrovou anténou (foto 1, na snímku Jaroslav Červený). Přesná pozice se zjišťuje pomocí zaměření ze tří různých bodů (foto 2, na snímku Luděk Bufka).

Foto: Jaroslav Červený

Už v 90. letech probíhala intenzivní přeshraniční spolupráce na monitoringu rysa. Na snímku 3 dohledávají pozici rysa Luděk Bufka a Manfred Wöfl z Naturpark Bayerischer Wald.

Na snímku 5 instaluje Luděk Bufka ze Správy NP Šumava signální zařízení, které výzkumníky upozorní, že klec sklapla a uvnitř je chycené zvíře.

MODERNÍ METODY VÝZKUMU RYSA

(2009–SOUČASNOST)

Genetické analýzy

Pro genetickou analýzu postačí vzorky trusu, moči či chlupů, které můžeme najít při stopování rysa v přírodě.

Vzorky musejí být čerstvé a správně skladované. Z terénu putují co nejrychleji do laboratoře, kde projdou složitým a dlouhým procesem analýzy.

Genetická analýza umožňuje:

- identifikovat jedince
- zjistit pohlaví
- odhalit příbuzenské vztahy
- odhadnout velikost populace
- odhalit příbuzenské křížení

Foto: Alexandrá Hánová, Hana Bednářová, Alexander Klozar

Fotomonitoring

Fotomonitoring využívá speciální automatické fotoaparáty – tzv. fotopasti, které mají oproti běžnému fotoaparátu navíc pohybové čidlo. Výzkumníci je instalují v místech, kudy zvířata procházejí, kde odpočívají, značkují nebo spolu jinak komunikují.

Jakmile zvíře před fotopastí projde, zařízení začne snímat fotografii či video. Záznam se ukládá na paměťovou kartu, kterou je třeba společně s bateriemi pravidelně kontrolovat. Impulzem pro spuštění fotopasti je jakýkoli pohyb před objektivem.

Dobrovolníci Rysích a Vlčích hlídek Hnutí DUHA se podílejí na kontrole instalovaných fotopastí. Foto: MAFRA, Marek Podhora

Není rys jako rys

Umístění skvrn na hřbetě rysa je specifické pro každého jedince, obdobně jako u lidí otisky prstů. Porovnáním snímků z fotopastí z různých lokalit tak lze zjistit, kde všude se pohybuje jeden konkrétní rys.

Fotopast Václava Kocourka zachytila v Pošumaví dva rysy a následná analýza snímků ukázala, že je na nich stejný jedinec.

Další etapa šumavského zoologického výzkumu umožnila detailněji nahlédnout do života rysů na české i bavorské straně hranice: **devět rysů a více než sto srnců dostalo vylepšený sledovací obojek**. Díky němu bylo možné studovat vztahy mezi predátorem a kořistí a pozorovat, jak rys využívá šumavskou krajinu – jak překonává hustě obydlené lokality či jak se proměňuje jeho aktivita v zimních měsících.

Šumavský poutník Patrik

Životní příběh rysa Patrika se podařilo zmapovat díky spolupráci zoologů z národních

parků Šumava a Bavorský les. Poprvé se rys do odchytového sklopce chytil v únoru 2007 a zoologové tehdy odhadli, že se mohlo jednat o zhruba dvouletého samce.

Následující rok výzkumníci pravidelně dostávali souřadnice jeho výskytu:

Výskyt rysa Patrika od února 2007 do února 2008: Patrik doslova procházel napříč Šumavou od Nýrska až do oblasti centrální Šumavy k Srní a Prášilům. Celkově se pohyboval na 490 km². Po roce se baterie v obojku vybila.

Výskyt rysa Patrika od března roku 2010 do března 2011: Znovu se podařilo Patrika odchytit o dva roky později, v březnu 2010. V letech 2010 a 2011 měl jeho domovský okrsek rozlohu neuvěřitelných 948 km².

Život šumavského poutníka Patrika skončil pod koly auta nedaleko bavorského Philippsreuthu. Přesto patřil mezi nejdéle sledované a zřejmě i nejdéle žijící rysy na Šumavě.

Zdroj (mapa a foto): společný monitoring Správy NP Šumava a Bavorský les

VLCI ZNOVOBJEVENÍ EVROPSKOU KRAJINOU

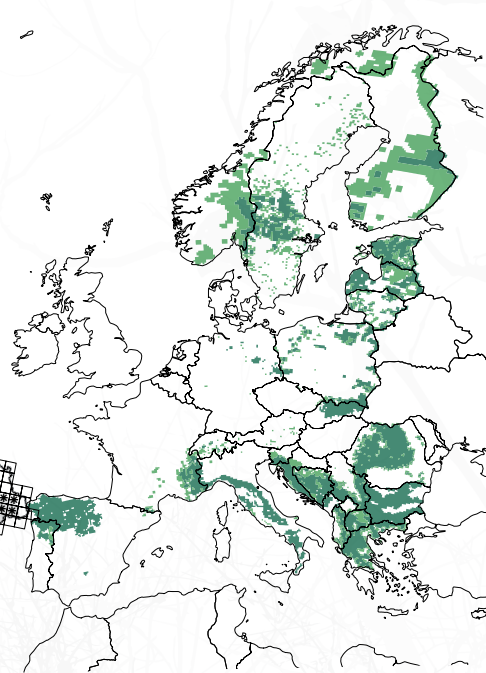
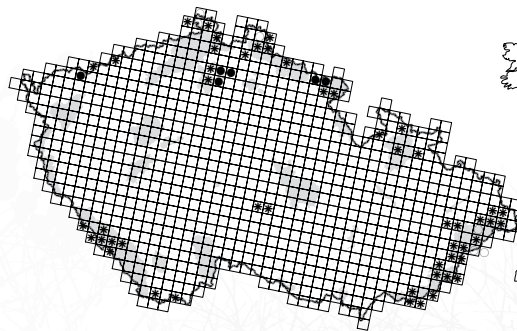
Vlčí smečka na Šumavě

V srpnu 2017 zachytily fotopasti Správy NP Bavorský les tři vlčata, a přinesly tak důkaz o přítomnosti vlčí smečky. **Po 150 letech se tak do česko-bavorského pohoří vrací tato velká šelma.** Šumavský návrat vlků není ve středoevropském prostoru ojedinělým jevem – podobnou situaci sledujeme také v Německu nebo v Polsku.

Šíření vlka v České republice

Oproti okolním státům zůstávala Česká republika ostrovem, kde se vlčí smečka dlouhá desetiletí neusadila. Zlom nastal v roce 2014, kdy se rodičovský vlčí pár zabydlel v tehdy nově rozšířené chráněné krajině oblasti **Kokořínsko – Máchův kraj** a záhy zde vyvedl i mláďata. V následujících letech se vlci vrátili.

Mapa výskytu vlka v České republice. Mapa výskytu vlka v Evropě pochází ze studie Recovery of large carnivores in Europe's modern human-dominated landscapes (Chapron, G. et al. 2014) Zdroj: studie Výskyt velkých šelem a kočky divoké v České republice a na západním Slovensku v letech 2012–2016 (Kutal M. et al.), zveřejněná v roce 2018 v časopise Lynx

NEVÍTANÍ SOUSEDÉ I CENNÁ TROFEJ

Česká legislativa řadí vlka, rysa i medvěda mezi zvláště chráněné živočichy a jejich **upytlačení je hodnoceno jako trestný čin**. Za pytláctví hrozí trest odnětí svobody až na pět let. Bohužel u nás nikdy nebyl pytlák velkých šelem dopaden a usvědčen.

Anketa o pytláctví rysa

V letech 2001 a 2015 provedl profesor Jaroslav Červený z České zemědělské univerzity v Praze a Akademie věd ČR se svým

týmem anonymní anketu mezi myslivci a studenty myslivosti ze středních a vysokých škol, která měla zjistit jejich postoj k přítomnosti rysa ve volné přírodě a pokusit se odhalit, jaký je podíl ilegálního lovu na mortalitě této šelmy.

Hlavní závěry ankety

▪ Tolerance myslivců k rysovi stoupá s úrovní vzdělání, a to podle výsledků ankety z roku 2001 i 2015. Univerzitní studenti považovali

rysa za přirozenou součást naší přírody zhruba o jednu třetinu více než myslivci.

- Zhruba kolem 80 % respondentů by dalo přednost regulovanému, časově nebo územně omezenému lovu rysa.
- V roce 2015 se asi 14 % myslivců přiznalo k nelegálnímu lovu rysa (1. graf).
- Bohužel se zvýšil počet lidí, kteří stříleli rysa opakovaně, tedy více než jednou (2 % v roce 2001, 6 % v roce 2015).

Ulovil jsem nelegálně rysa v ČR? (myslivci z JZ Čech)

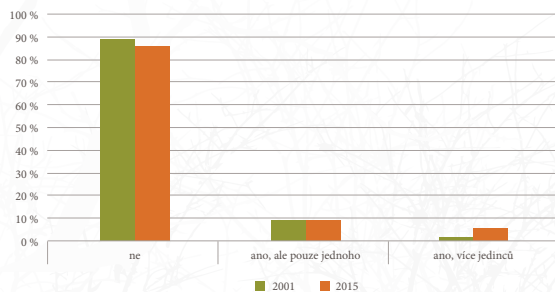
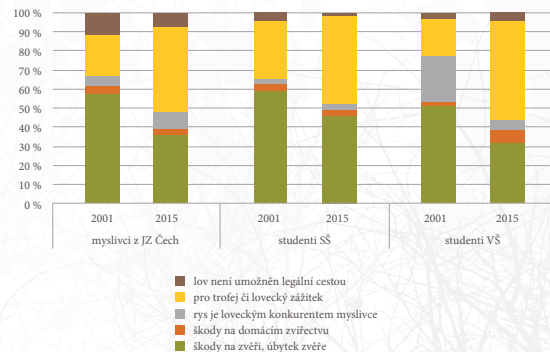

Foto: Jaroslav Červený

Z jakého důvodu dochází k nelegálnímu lovu rysů?

- lov není umožněn legální cestou
- pro trofej či lovecký zážitek
- rys je loveckým konkurentem myslivce
- škody na domácím zvířectvu
- škody na zvěři, úbytek zvěře

ROZKRÁJENÁ KRAJINA

Divoká zvířata dnes žijí v kulturní krajině. V hustě zalidněné Evropě představuje rozčlenění (fragmentace) zbývajících přírodních oblastí na izolované kousky významnou hrozbu pro velké šelmy. Možnost volného pohybu a migrace je totiž jejich základní životní potřebou.

Úmrtí rysů na silnicích v roce 2015

7. února 2015	sražena mladá rysí samice na Železnorudsku
srpen 2015	sražena nedospělý rysí samec u Grafenau v Bavorsku
3. září 2015	sraženo rysí kotě na Hartmanicku
září 2015	sraženo rysí kotě u Javorné
8. října 2015	sraženo rysí kotě mezi Lužnou a Vsetínem
12. října 2015	sraženo rysí kotě u Dolní Bečvy

V roce 2017 se D1 stala osudnou také pro migrujícího vlka. Foto: Pavel Hulva
Sraženo rysí kotě u Lidečka.
Foto: Michal Bojda

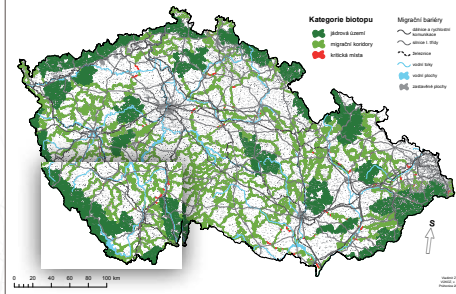
Dálnice D1

Při pohledu na mapu ČR je zřejmé, že nejvýznamnější bariérou je dálnice D1, která se stavěla v době, kdy migraci zvěře nikdo neřešil. D1 je hlavní bariérou i pro rysy, kteří by chtěli dojít z Beskyd na Šumavu a geneticky obohatit tamní populaci.

Spoluprací Agentury ochrany přírody a krajiny, Výzkumného ústavu Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, Centra dopravního výzkumu a firmy Evernia vznikla v roce 2017 mapa jádrových území výskytu zvláště chráněných druhů velkých savců a jejich migračních cest. Mapa těchto území se stane podkladem při plánování rozvoje obcí či nových silnic a dálnic.

BIOTOP VYBRANÝCH ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÝCH DRUHŮ VELKÝCH SAVCŮ ČR, stav k roku 2017

Mapa vznikla v projektu Komplexní přístup k ochraně fauny terestrických ekosystémů před fragmentací krajiny v ČR. Autorský kolektiv: V. Zýka, M. Strnad, P. Anděl, I. Dostál, I. Gorčicová, V. Hlaváč, D. Romportl, M. Sladová, J. Větrovcová.

SPOLEČNÝ DOMOV

Proměna Šumavy a Pošumaví

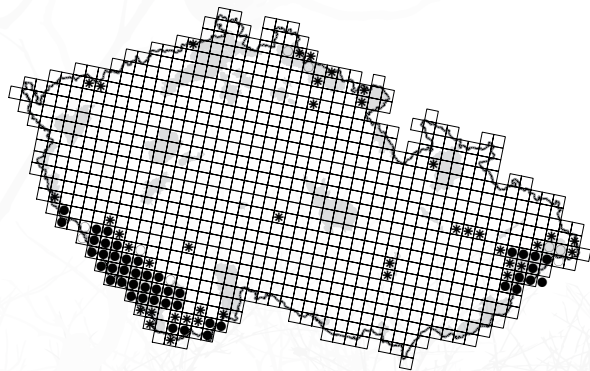
Snímky Šumavy, Pošumaví a Novohradských hor ukazují, jak se zdejší krajina změnila. Dříve zemědělsky využívaná krajina byla v polovině minulého století vysídlena, řada vesnic zanikla a od té doby se výrazně **zvýšila lesnatost území**. Dnes ohrožuje krajinu Šumavy a širšího Pošumaví především

nová zástavba, narůstající doprava a **intenzivní turistický ruch**.

S otevřením hranice se otevřely i možnosti pro intenzivní využití unikátně zachovalé přírody. Avšak **zdaleka ne všechny komerční a rozvojové záměry lze realizovat, aniž bychom ohrozili zdejší křehkou rýsi populaci**.

Společný domov

Nejednoznačný zůstává vztah člověka k velkým šelmám. V oblastech, kde šelmy přežily období systematického pronásledování, můžeme hledat inspiraci, jak s nimi sdílet společný životní prostor. A hlavně jak zabránit, aby se znovu ocitly na seznamu nechtěných a pronásledovaných druhů. Je společným celoevropským zájmem, aby velké šelmy zůstaly součástí naší přírody.

- trvalý výskyt s reprodukcí
- trvalý výskyt bez reprodukce
- * sporadický výskyt

Mapa výskytu rysa v České republice. Zdroj: studie Výskyt velkých šelem a kočky divoké v České republice a na západním Slovensku v letech 2012–2016 (Kutal M. et al.), zveřejněná v roce 2018 v časopise Lynx

Rys ostrovid. Foto: Jaroslav Vogeltanz

S VLKEM ZA HUMNY

Vlci se po desítkách let vracejí do pozměněné kulturní a zemědělské krajiny, kde má člověk své ekonomické a hospodářské zájmy. Jak zabezpečit ovce pasoucí se v oblastech, kde se vyskytují velké šelmy? Najít efektivní způsob ochrany je pro mnoho chovatelů nelehký úkol. Nejvíce ohrožená jsou zvířata volně se pasoucí na odlehlých loukách obklopených lesem. Nebezpečí se ještě zvyšuje v noci.

Mobilní elektrický ohradník

Správně instalovaný a udržovaný elektrický ohradník o minimální výšce 120 cm je jedním z neúčinnějších ochranných opatření proti šelmám. Samotný ohradník představuje fyzickou překážku a elektrický šok je pro zvíře, které se plotu dotkne, nepříjemný.

U lankových ohradníků je třeba, aby nejnižší drát byl v minimální výšce 20-25 cm nad zemí, aby šelmám zabránil podlezení.

Jednou ze slabín ohradníku je, že zvířata vyplašená vlky ho mohou sama protrhnout. Nejzásadnější je proto ponechat zvířatům dostatek místa, aby se cítila v bezpečí před

šelmami zvenčí. Účinnost může být zvýšena přítomností pasterveckého psa uvnitř ohrady.

Použití

Mobilní hradníky jsou využívány především tam, kde se místo pastvy během roku mění nebo je třeba v zájmu ochrany přírody zachovat průchodnou krajinu mimo období pastvy. Síťové ohradníky je vhodnější instalovat v málo členitých terénech, ale mohou být méně stabilní na návětrných svazích a mají větší délku drátů, tedy i vyšší odběr ve srovnání s lankovým ohradníkem.

Foto: Miroslav Kutal

Foto: Zdeněk Krejčí

PASTEVECKÝ PES VERSUS VLK

Pastevečtí psi jsou tradiční metodou ochrany stád od doby, kdy lidé začali chovat hospodářská zvířata. Na rozdíl od honáckých psů mají pastevečtí psi potlačené lovecké instinkty, jsou mohutní, ale zároveň bystří.

Je však nutné je již od věku 6-8 týdnů vychovávat s hospodářskými zvířaty, aby si k nim vytvořili silný vztah. V dospělosti pak pomáhají chránit stáda proti vlkům, medvědům, ale i liškám nebo dravcům.

Jsou využitelní zejména u větších stád. Zpravidla se doporučuje mít psy alespoň dva: ve dvojici jsou psi sebevědomější

a snadněji odrazí útok vetřelce. Pro větší stáda je zapotřebí více psů – zhruba podle pravidla jeden pes na sto ovcí. Proti smečce vlků je vždy účinnější více psů, kteří u stád plní různé role.

Pro kulturní krajinu střední Evropy jsou vhodní méně agresivní a spolehlivější plemena, jako je pyrenejský horský pes, marmemský pes, španělský mastin nebo kangal. Tato plemena se osvědčují v hustě zalidněných nebo turisticky exponovaných lokalitách ve Španělsku, Švýcarsku nebo v Německu, ale také u chovatelů dobytka v České republice.

Správně vychovaní pastevečtí psi jsou velmi spolehlivým ochranným opatřením. Přítomnost psa, jeho hlasitý štěkot a statečnost při setkání s šelmami mohou stačit k odehnání vlků od stáda. Tito psi se nebojí s šelmami i bojovat, pokud je to nutné.

Pastevečtí psi nejsou levným ochranným opatřením. Pořizovací náklady jsou ve srovnání s budováním pevných ohrad spíše nižší, je však třeba počítat s krmením, zdravotní péčí a zejména v prvním roce s časovou investicí při výchově psa.

ZÁVĚREM

Díky pokroku techniky máme dnes znalosti, o jakých se našim předchůdcům ani neneslo. Stále se rozšiřují naše vědomosti o chování i pohybu šelem, těší nás množství úchvatných snímků i videí z fotopastí a získáváme data z GPS obojků.

Přes to všechno ale nemáme ani po půlstoletí usilovného snažení dořešeny klíčové otázky:

- Dokážeme účinně a dlouhodobě chránit velké šelmy?
- Máme zájem pečovat o jejich současné i potenciální biotopy?
- Zvládneme soužití šelem a lidí na území s chovem hospodářských zvířat?
- Umíme většinové společnosti vysvětlit přínos velkých šelem v naší krajině?
- Můžeme zvrátit narůstající intenzivní využívání klidových území pro turistiku a sport?

Hledáním odpovědí se zabývají odborníci ze státních i neziskových organizací, ale také velké množství dobrovolníků. Je to úkol velmi obtížný, dlouhodobý a nemá snadno přijatelné řešení.

Velmi potěšující je proto podpora veřejnosti.

Na konci roku 2017 jsme vyhlásili sbírku na realizaci této výstavy a během tří měsíců nám svým darem přispěla téměř tisícovka individuálních dárců. Ti tak mimo jiné vyjádřili svůj názor na návrat velkých šelem do naší přírody. V době, kdy se otevírá otázka regulace počtu vlků a dalších divokých zvířat, je tato podpora jasným signálem, za který všem dárcům velmi děkujeme!

PODĚKOVÁNÍ

Výstava Sblížení: Lidé a velké šelmy Šumavy je realizována ve spolupráci Hnutí DUHA, Muzea Šumavy, p. o., a Správy Národního parku Šumava.

Zvláštní poděkování patří:

- **Ludvíku Kuncovi** za inspiraci, rozsáhlou dokumentaci Projektu Lynx, výtvarné ilustrace výstavních panelů i osobní vzpomínky
- **Ludku Buřkovi, Markétě Rudové** a **Vladimíru Vlkovi** za cenné odborné připomínky, fotografické podklady a organizační pomoc při realizaci výstavy
- **Jaroslavu Červenému** za rozsáhlou fotografickou dokumentaci a odborné připomínky
- **Pavlu Trpákovi** za historické materiály a fotodokumentaci
- **Jaroslavu Hruškovi** za historické materiály a fotodokumentaci
- **Romanu Kösslovi** z Jihočeské zoologické zahrady v Hluboké nad Vltavou za zapůjčení exponátů do expozice
- **dobrovolníkům Rysích a Vlčích hlídek Hnutí DUHA** za dlouhodobý sběr dat o výskytu velkých šelem a za pomoc s realizací výstavy

Za odborné podklady, připomínky a materiály děkujeme:

Daně Bartošové (SCHKO Beskydy), Haně Bednářové (AOPK, RP Jižní Čechy), Elise Belotti (SNPŠ), Jiřímu Benešovi (Hnutí DUHA Olomouc), Kláře Bezděčkové (Muzeum Vysočiny Jihlava), Kateřině Dekojové (FLD ČZU), Martinu Duřkovi (LFD MENDELU), Thomasi Englederovi (Luchsprojekt Österreich Nordwest), Jaroslavu Hejdovi, Simoně Horké (Hnutí DUHA Olomouc), Pavlu Hulvovi (PřF UK), Pavlu Jezdinskému, Kateřině Kadlecové (PřF UK), Václavu Kocourkovi, Jarmile Krojerové (UBO AV ČR), Martinu Kupkovi (Liga lesní moudrosti), Miroslavu Kotalovi (Hnutí DUHA Olomouc), Tereze Minárikové (ALKA Wildlife), Dušanu Romportlovi (PřF UK), Štěpánu Rosenkranzovi (SNPŠ), Vladimíru Říhovi, Annemarie Schmeller (NP Bayerischer Wald), Karlu Schwambergerovi, Martinu Strnadovi (AOPK), Kristině Stromkové, Karolíně Šulové (AOPK), Barboře Turbakové (AV ČR a MU), Františku Urbanovi, Marcelu Vankovi, Gabriele Váňové, Martinu Váňovi (Hnutí DUHA Olomouc), Tereze Vávrové (Antikomplex), Petru Vilhelmovi (Liga lesní moudrosti), Sybille Wölfl (Luchsprojekt Bayern), Vladimíru Zýkovi (VÚ Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví)

Autoři fotografií:

Dana Bartošová, Pavel Bečka, Hana Bednářová, Vladimír Bejček, Jiří Beneš, Michal Bojda, Luděk Buřka, Vladimír Čech, Vladimír Černý, Jaroslav Červený, Pavel Dekař, Martin Duřka, Karel Ešner, Alexandra Hánová, Jaroslav Hejda, Dana Holečková, Jaroslav Hruška, Pavel Hulva, Pavel Jezdinský, Alexander Klozar, Tomáš Krajča, Ludvík Kunc, Leona Kotalová, Dao Thuy Linh, Beňadik Machciník, Marek Podhora, MAFRA, Ondřej Prosický, Markéta Rudlová, Ivo Svoboda, Pavel Trpák, Barbora Turbaková, Vladimír Vlk, Jaroslav Vogeltanz, Josefa Volfová

Grafické zpracování výstavy:

Pavel Richter a Markéta Jedličková

Jazykové editace a korektury:

Lucie Krejčí a Jaroslav Richter

Výstava je realizována díky finanční podpoře 950 individuálních dárců, kteří přispěli Hnutí DUHA na její uspořádání. Děkujeme!

Sesbíraná dokumentace Projektu Lynx a vývoje populace rysa ostrovida a dalších druhů na Šumavě a v Pošumaví bude dalším badatelům k dispozici v archivu Muzea Šumavy v Kašperských Horách.

**NÁRODNÍ
MUZEUM**

Ve spolupráci s:

Sblížení: Lidé a velké šelmy Šumavy

Doprovodná publikace k výstavě, kterou v roce 2018 připravilo Hnutí DUHA, Správa národního parku Šumava a Muzeum Šumavy v Kašperských Horách s názvem "Sblížení: Lidé a velké šelmy Šumavy". V roce 2020 je výstava instalována v Národním muzeu – Muzeu české loutky a cirkusu v Prachaticích.

Autoři výstavy a publikace: Josefa Volfová a Luděk Toman

Grafika: Pavel Richter a Markéta Jedličková

www.selmy.cz

S podporou:

Partner Národního muzea:

Generální mediální partner
Národního muzea:

Mediální partner
Národního muzea:

ŠKODA

Česká televize

Český rozhlas

Vydalo Národní muzeum ve spolupráci s Hnutím DUHA Olomouc v roce 2020.

Národní muzeum, Václavské nám. 68, 110 00 Praha 1 - Nové Město.

Tisk: Tiskárna Brázda. ©Národní muzeum 2020.

ISBN 978-80-7036-651-6

